

Rakouská domovní daň třídní a její reforma.

Napsal Vincenc Uzel.

Rakouská daň domovní třídní, pokud se týče systematického zařazení, působí značné potíže vědě finanční: nelze ji pokládati za daň výnosovou ani přímou spotřební neb nákladovou, a nejvíce vystihuje princip její Myrbach, který ji nazývá daní z majetku nejhrubší formy.*)

V berních systémech států evropských vyskytá se podobný typ daně domovní ve francouzské dani ze dveří a oken (*impôt des portes et des fenêtres*) a v bavorské dani z arey domovní (zastavené plochy), jaká se vyskytovala i v *Censimento Milanese* ohledně stavení selských. Historii patří dnes již stará daň česká z krbů.

Pokud se týče daně ze stavení rolníků, popírají mnozí oprávněnost její vůbec, tvrdíce, že domy obytné obyvatelstva zemědělského jsou pouze prostředkem k ukojení potřeby bydlení jich majitelů. Schäffle naopak jest přívržencem zdanění nejen budov obytných rolníků, ale i budov hospodářství vlastního sloužících, pokud ovšem patřičný zřetel brán jest na to při vyměřování daně pozemkové, a soudí, že osvobození budov hospodářských od daně prospívá velkostatku na úkor malého rolníka, který v místnosti obytné též hospodaří.**)

Myšlenka osvobození rolnických domů obytných od daně domovní není nikterak novou, došla výrazu již v Josefské berní reformě (resoluce ze dne 2. února 1789), proniknuté ideami fysiokratickými, stavícími rolnictví nad veškeré ostatní stavy a učícími, že rolník nemá mimo dani pozemkové jiné býti podroben.

Ideje Adama Smitha, uložené ve spise »Bádání o povaze a příčinách blahobytu národů«, v r. 1776 vyšlém, ovládaly celou tehdejší společnost a nezůstaly bez vlivu ani na osvíceného císaře-reformátora, který jinak byl přívržencem směru ochranářského. Josefská berní reforma, která tolik hluku v tehdejší veřejnosti způsobila, byla vůbec dílo na poměry tehdejší vynikající a bylo by prací vděčnou předmětu tomuto věnovati studii zvláštní, leč my dnes můžeme se otázky této jen letmo dotknouti.

Josef II. zamýšlel zrušiti různé provinciální systémy berní,

*) Ve článku »Besteuerung der Gebäude und Wohnungen in Oesterreich« v »Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft«, Tubinky roč. 1884 a 1885.

**) »Grundsätze der Steuerpolitik«, Tubinky r. 1880. Str. 311.

často zastaralé a hlavně tím nespravedlivé, že svalovaly skoro veškerá břemena veřejná z pozemků dominikálních na rustikální, bernictví toto scentralisovati a rozdíl stavovské i na tomto poli odstraniti. Jedním prostředkem k tomu bylo zamýšlené zavedení všeobecné daně domovní (se zmíněnou výminkou stavení rolnických). Ale smrtí Josefovou a nastalými pak bouřemi válečnými byla myšlenka tato pochována a přerušena tak mnohoslibný vývoj bernictví rakouského, až konečně patentem z 23. února 1820 byla vedle daně činžovní zavedena i daň domovní třídní (mimo Tyroly a Terst).*)

Brzy však byly pocítovány všeobecně slabé stránky berního systému rakouského, měnicího se ne dle vývoje státního a společenského, nýbrž dle potřeb válečných, takže zákonodárství berní rakouské již v polovici předešlého století neodpovídalo moderním názorům a potřebám finančně-politickým, které pronikaly po řadě do systémů berních jiných států evropských. Důsledkem tohoto poznání byly přčetné návrhy reformní, jež však všecky pro rozhárané poměry politické byly pochovány. Zmiňuji se zde jen o návrzích berních reform: Bruckově z r. 1856, Plenerově z r. 1869 a Brestlově z r. 1869, které nevešly v život, až teprve předloha vládní z r. 1881 stala se zákonem a upravila konečně daň domovní v nynější její formě (zákon ze dne 9. února 1882, čís. 17. ř. z.).**) Před tím v letech 1880 a 1881 provedena byla úprava daně pozemkové, kdežto reforma daní osobních po mnohých trnitých cestách dospěla ke konci teprv v roce 1896.

Základem třídní daně domovní jest počet obytných místností domu (světnic a komor), dle kterého zařazují se stavení v jednotlivé třídy tarifní (16 na počet).

Základ ten jest — jak vidno — značně primitivní, neboť nebere se při něm zřetele na kvalitu, polohu, zařízení a jiné konkrétní známky stavení a také pojem »obytnosti« není v zákoně přesně vymezen. Dle toho podléhá stejné dani domovní s přepychem vystavěná villa boháče, všemi vymoženostmi raffinovaného moderního luxusu opatřená, jako chudý selský neb maloměstský dům primitivního zařízení a jen nejskromnější bydlení poskytující — jen když obě stavení mají stejný počet místností obytných.

*) Viz Beer: »Staatshaushalt Oesterreichs seit 1868.«

**) Beer: »Staatshaushalt Oesterreichs seit 1868.«

Okolnost tato jest hlavní příčinou námitek proti dani domovní třídní a podnětem četných návrhů reformních. Wagnerovi zdá se býti naše daň domovní třídní principiálně nejsprávnější formou zdanění budov majiteli obývaných, jen přál by si více známek klasifikačních a zavedení tříd dle počtu obyvatelstva.*) Nám zdá se však, že populace některého místa není rozhodnou pro výši kultury, příjemnost bydlení a cenu domu.

Pádné důvody proti zavedení místních tříd uvádí Myrbach ve studii výše citované: V zemích kulturně výše stojících (ku př. Hor. Rakousích a Štyrsku) jest průměrný počet obyvatelstva v jednotlivých obcích značně nižší než v zemích kulturně zanedbaných (Bukovině). Myrbachovi zdála by se nejdokonalejší ona forma daně domovní třídní, která byla za Marie Terezie v platnosti na Moravě, totiž daň o málo třídách a nízkých sazbách tarifních, do kterých stavení s ohledem na polohu, velikost a určení od komise byla vřaděna.

Proti značné vadě zmíněné schematičnosti a primitivního základu daně dlužno poukázati na velkou přednost její: stabilitu katastru daně domovní třídní. Dům jednou zakatastrovaný zůstává stále ve stejné třídě tarifní, třeba vnitřní úpravou (beze změny objemu stavení) počet místností obytných proti stavu katastrálnímu se zvětšil. Poplatnictvu této daně neukládá se žádných prací manipulačních, není zde berních prohlášení a příznávek, výslechů a komisionelních prohlídek a odhadů a každoročních (resp. dvou- ročních) platebních rozkazů jako při dani činžovní, a též berní úřady mají s předpisem daně ve výši každoročně stejné a dle pevného tarifu práci minimální. Proto také řečené námitky proti této dani vycházejí jen z kruhů vědeckých, a to více z důvodů theoretických, kdežto z kruhů poplatnictva zvláštní nějaké nespokojenosti není znamenati.

V době, kdy proti dani činžovní ozývá se často silou přímo elementární organisovaný odpor poplatníků daně činžovní, v četné spolky sdružených a veřejný tisk ovládajících, odpor, který proniká až do síní parlamentních a získává si přechetné zástupce lidu k tlumočení stížností proti výši této daně: z kruhů majitelů domů dani třídní podrobených podobné stesky se neozývají, poplatnictvo jest spokojeno s výší daně, o theoretické nedostatky se nestarajíc.

*) Schönberg: Handbuch der politischen Oekonomie (Finanzwissenschaft) str. 357.

Nelze upříti, že sazby daňové v nejnižších třídách jsou u poměru k jiným daním reálním (zvláště však k dani činžovní) velice nízké, ve vyšších třídách přichází však k místu silná progresse. Návrhy na zvýšení sazeb, vycházející hlavně od zástupců organizovaných poplatníků daně činžovní, mají za účel odstraniti nepoměr mezi oběma druhy daně domovní (třídní a činžovní) a krýti případný úbytek v příjmech státních, vzniklý snížením daně činžovní. Se stanoviska sociálního nelze se přimlouvati za zvýšení dosavadních sazeb, neboť 91·98% všech domů v Rakousku zařazeno jest do 3 nejnižších tříd a patří tedy vrstvám hospodářsky slabým, a těmto kruhům daň zvyšovati bylo by na pováženou.

Velice zajímavé zařazení domů v Rakousku do jednotlivých tříd tarifu daně domovní třídní jeví se takto:

Celkový počet domů dani této podléhajících činil v roce 1902 2,836.101, z toho zařazeno bylo do

I. třídy	509 domů	čili	0·02%
II. »	268 »	»	0·01%
III. »	131 »	»	0·00%
IV. »	275 »	»	0·01%
V. »	414 »	»	0·01%
VI. »	734 »	»	0·03%
VII. »	1.791 »	»	0·06%
VIII. »	8.056 »	»	0·28%
IX. »	12.407 »	»	0·44%
X. »	13.228 »	»	0·47%
XI. »	23.824 »	»	0·84%
XII. »	58.572 »	»	2·07%
XIII. »	107.105 »	»	3·78%
XIV. »	350.059 »	»	12·34%
XV. »	988.559 »	»	34·85%
XVI. »	1,270 169 »	»	44·79%
celkem 2,836.101			100 %

Proto také nebyla jistě daň třídní příčinou svolání ankety o dani domovní na podzim r. 1903, nýbrž stesky majitelů domů činžovní dani podrobených a kategorické ustanovení článku XII. uvoz. nařízení k zákonu o přímých daních osobních, dle kterého regulace přímých daní výnosových a vypracování nového tarifu daně domovní třídní má se provésti nejdéle v roce 1909.

Při řešení veliké a obtížné otázky reformy naší daně domovní vůbec nemohla ovšem zůstatí nedotčenou též otázka budoucí úpravy daně domovní třídní, jak akcentoval v úvodní řeči své sám předseda ankety sekční chef dr. Meyer.*) Jako vůbec při všech otázkách, tak i v dobrozdáních expertů o dani domovní třídní jevila se nej-

*) Stenografisches Protokoll über die Gebäudesteuer-Reform, str. 4.

větší různost náhledů a předneseny byly často v základních otázkách náhledy úplně divergentní. Přece však z této spletnosti názorů a návrhů konstatovati lze následující principiální návrhy expertů:

1. ponechání daně domovní třídní beze změny;
2. zreformování její zavedením dalších známek klasifikačních;
3. úplné odstranění její a zavedení jiného základu zdanění.

Tento poslední směr charakterisován jest názorem experta Inama-Sternegga: »Die Hausklassensteuer ist ein solches Monstrum, dass es Schade wäre, sie verbessern zu wollen. Sie kann meines Erachtens nur aufgehoben werden.«*) Názor takový chovala však pouze menšina ankety. Pro ponechání mluví důvody opportunity. Daň třídní theoreticky není sice ideálem daně z budov nepronajatých, ale přece jen vysoko vyniká nad bavorskou daň areální, jejíž důsledkem jest šetření s místem stavebním a stavba domů těsných, a daň z dveří a oken, která jeví nepříznivé následky hygienické a esthetické. Stoupenci ponechání dosavadní daně nezamlčují jejích vad, ale neuznávajíce prospěšnost jiné formy zdanění, spokojují se s formou nynější jako finančně-technickou pomůckou z nouze pro zdanění budov, jež žádnou daní výnosovou zdaniti nelze. Navrhované zreformování daně třídní přiléhalo by ke zmíněnému výše návrhu Wagnerovu a záleželo by v dalším differencování tarifu dle druhu, velikosti a kvality místností obytných a ustanovení vyšších sazeb pro voluptaria (villy a zámky).

Zásadním odpůrcům daně třídní nestačí však navrhované toto zreformování základu dosavadního zdanění, oni směřují k úplnému odstranění jeho a nahrazení principem katastru hodnotného dle vzorů cizích. Nynější daň činžovní i domovní třídní má býti úplně zrušena a na místě jich zavedena forma nová, rakouskému bernictví dosud úplně neznámá. Princip ten má četné zastance mezi majiteli domů pronajatých a zástupci vědy a uváděné výhody jeho stojí skutečně za bližší povšimnutí. Základem zdanění byla by vyšetřená hodnota stavení, jež by se zdaňovala určitým procentem. Stanovení hodnot příslušelo by zvláštním komisím odhadním, při čemž by ovšem byly nutny občasné revise odhadu. Principem tímto docílilo by se mezi jiným i zdanění renty pozemkové a berní domovní katastr hodnotný dle názoru zastanců jeho byl by pevným podkladem pro úvěr hypotekární, čímž by

*) Protokoll str. 43.

odpadly nákladné odhady se strany peněžních ústavů a sirotčí pokladny, katastr berní mohl by býti též základem pro soudní jednání, pro které dosud bylo třeba odhadů, zvlášť při projednávání pozůstalosti a exekučních prodejích, konečně i pro stanovení ceny stavení při pojištěních požárních.*)

Myšlenku zavedení katastru hodnotného přinesli do ankety a nejvíce propagovali zástupci organisovaných majitelů domů, kteří tímto způsobem mínili se zbaviti tísnivého břemene daně činžovní. Však není předmětem přítomného článku zkoumati účinky navrhovaného nového principu na domy dosud činžovní dani podrobené, na tomto místě chceme zabývati se důsledky tohoto principu pro domy, podléhající dosud dani domovní třídní.

Nelze zamlčeti, že zdanění na základě katastru hodnotného bylo by stejnoměrnější aspoň v jednotlivých okresích odhadních, že by zdaněna byla individuální hodnota každého stavení zvlášť na rozdíl od nynějšího zdanění dle objektivních (a to dosti primitivních) známek. Ale naproti tomu má princip tento tolik vad, že jimi vyváženy jsou zmíněné stránky příznivé. První pochybnosti vznikají již při řešení otázky, která hodnota (cena) měla by býti pro účely zdanění odhadnuta. Měla by to býti cena stavební, kapitálová (investiční) nebo tržní? První dva druhy bývají více konstantní, kdežto cena tržní mění se dle různých poměrů místa a okolí a podléhá konjunkturám, a tu by základ daňový nikterak nebyl pevný pro určité období. Uvažme jen, jak může náhle vzrůst cena domu, v jehož sousedství vystaví se silnice, dráha, továrna neb kasárny, neb pro který udělí se hostinská koncesse, a jak rychle stoupají ceny všech domů v místě, které stalo se oblíbenou villegiaturou obyvatelů městských, kde otevřeny byly doly neb vystavěny velké továrny. Na druhé straně mohou ceny domů následkem různých okolností nepříznivých (úpadek průmyslu, zastavení dolování, stěhování se obyvatelstva do ciziny, odvolání vojenských posádek a t. d.) sklesnouti hluboko pod cenu berní. V obojím případě skutečná cena domu (tržní) odchylovala by se od ceny berní, čímž by veškeré právní poměry na základě katastru hodnotného uzavřené (půjčky, soudní odhady a t. d.) byly otřeseny a sám hlavní princip celého systému: zdanění domu dle skutečné ceny jeho, byl by zviklán.

*) Dobrozdání experta dra Pirkla. — Protokol str. 248.

Cenu stavební neb kapitálovou pak těžko by bylo určit i v chudých krajinách horských při primitivnosti tamních staveb a dokonce ne tržní, není-li v místě neb v blízkém okolí se staveními obchod žádný.

Určení hodnoty domů mohlo by se dít pouze odhadem komisionelním, vždy více méně subjektivním a od skutečného stavu obyčejně více neb méně se odchylujícím. Co nespokojeností a rekriminací vyvolává u nás parifikace hodnoty činžovní bytů majitelů a odhad příjmů se strany komisí pro osobní daň z příjmů — a nyní zaváděl by se tolik nenáviděný odhad komisionelní pro 2,824.486 domů, dosud dani třídní podrobených! Že by práce komisí při takovém počtu objektů byla ohromná, že by dále velkých nákladů pohltila a že by mnoho času vyžadovala, leží na bíle dni, povážíme-li, že úprava daně pozemkové trvala 11 let a stála 20 milionů. Komise pracovaly by dle analogie okresních komisí odhadních při úpravě daně pozemkové a pro osobní daň z příjmu v jistých okresích a tu by nebylo lze zabrániti při různosti názorů jednotlivých komisí největším nesrovnalostem mezi jednotlivými okresy, takže nikdy nebylo by lze docíliti stejnoměrného zdanění aspoň v jedné korunní zemi. Smutné zkušenosti, nabyté při zakládání katastru daně gruntovní, náhled tento dostatečně potvrzují.

Přimysleme si k tomu ještě přčetné reklamace majitelů domů proti výši odhadu, jich vyřizování, občasné revise katastru, a dospějeme k názoru, že princip katastru hodnotného by otázku zdanění domů nepronajatých šťastně nerozřešil, ze kteréž příčiny se většina expertů zmíněné ankety proti němu vyslovila.

Zbývají konečně další dva návrhy zdanění domů nepronajatých a sice dle hodnoty nájemní neb užitkové. Myšlenka tato vyslovena byla již v reformním návrhu Brestlově z roku 1869 a v předloze z roku 1874 se opakuje. Užitková cena měla býti odhadnuta smíšenou komisí, zákonem z roku 1869 k úpravě daně pozemkové povolanou. Jako známky odhadu byly uváděny: velikost, poloha, způsob stavby a stavební stav, a mimo to měl býti v jistém směru vzat zřetel i na zaměstnání majitele domu. Daň měla býti repartiční, po pěti letech měla vždy nastati revise katastru.*) Jakkoli theoreticky tyto principy se zamlouvají, jest přece při bližším zkoumání vidno, že v praxi narazily by opět na četné obtíže. Ne-

*) Myrbach str. 121.

hledě k tomu, že v mnohých místech hodnota nájemní z té příčiny by určena býti nemohla, že v obci žádného pronájmu není a že hodnota užitková stavení řídí se dle způsobu užívání, životní míry jednoho každého majitele a osobní obluby (*praetium affectionis*), určovala by se hodnota domu opět odhadem subjektivním a veškeré vady vytčené ohledně katastru hodnotného přišly by k platnosti i zde.

Jiný povšimnutí hodný návrh jest zdanění dle kubatury stavení. Klassifikace dle kubatury byla by značným pokrokem proti stavu nynějšímu, ale snaha poplatnictva po dosažení daně co nejmenší, vždy a všude se jevící, přivodila by nepříznivé následky hygienické stavbou příbytků co možno těsných a tak dospěli bychom k nepříznivým důsledkům areální daně bavorské a francouzské daně ze dveří a oken.

Končím heslem experta Auspitze: »*Quieta non movere*« — naše daň domovní třídní i při svých theoretických vadách vžila se úplně a těžko bylo by nalézt v našich poměrech jinou vhodnou formu zdanění domů nepronajatých. Důvody opportunity mluví pro ponechání její, a reforma může záležeti pouze v rozmnožení známek klassifikačních, čímž by došla patřičného ohledu vyšší kvalita stavení.
